

Sastanak u španjolskom apartmanu?

U filmu *Španjolski apartman* Cedrica Klapischa, pariškome studentu Xavieru na intervjuu za posao poslodavac sugerira kako će zbog jačanja Europske Unije biti sve više potrebe za "stranim" ekonomistima, te mu savjetuje da studira jednu godinu ekonomije u Španjolskoj, te da će mu potom posao biti osiguran. Nakon beskonačnih birokratskih procedura, Xavier dobiva stipendiju za studij u Barceloni, ali već prvih dana lutanja po gradu shvaća da će se njegova fakultetska nastava odvijati isključivo na njemu nepoznatom - katalonskome jeziku. U potrazi za smještajem nailazi na apartman – komunu koju čini niz sličnih studenata iz raznih europskih zemalja. Njegov se život počinje odvijati isključivo na privatnome planu. Xavier je tijekom te godine naučio mnogo – ali ne o ekonomiji, već o Europljanima.

Klapischev film slavi europsko zajedništvo, ali posve nenamjerno ocrtava grotesku sustava europskog obrazovanja koji se predviđa tzv. "bolonjskim procesom". Što rade toliki studenti u Barceloni studirajući na njima nepoznatom jeziku? Tzv. "Bolonjskom deklaracijom" i "bolonjskim procesom" kojim se objedinjava sustav visoke naobrazbe u Europi, Europska Unija, ili točnije: cijela Europa, krenula je putem intelektualne integracije kojoj trenutno ne znamo posljedice. Ideološki – to je posve jasno – riječ je o izvrsnom naumu. Ali što je s intelektualnim posljedicama? Hoće li se takvom integracijom doista ostvariti bolja kvaliteta studiranja kako bi 600 europskih sveučilišta postalo intelektualna velesila koja će napokon moći konkurirati na svjetskom tržištu znanja?

Prihvatanje novog sustava na razini "visoke politike" nije slijedilo opće oduševljenje "u bazi". Unatoč potpisivanju deklaracije (19. lipnja 1999.) elementima te deklaracije odupirale su se brojne zemlje potpisnice: Njemačka, koja je imala jedinu čvrstu točku vlastitoga visokoškolskog sustava – četverogodišnji sveučilišni i dvogodišnji stručni studij; Francuska – zbog brige za vlastiti jezik; Grčka – zbog kaosa koji će nastati pretvorbom četverogodišnjeg u trogodišnji sustav. Manje zemlje, poput Hrvatske, prihvatile su Bolonjski proces kao način vlastitoga integriranja u Europu.

Od potpisivanja deklaracije prošlo je već gotovo sedam godina, a do realizacije namjere te deklaracije ostalo je još samo pet. Zemlje koje su pristupile "procesu" kasnije, poput Hrvatske, za rasprave i strukturalnu prilagodbu imaju još mnogo manje vremena. Stoga ne čudi da visoko obrazovanje u cijeloj Europi doživljava vrlo kaotične dane: četverogodišnji se programi pretvaraju u trogodišnje; titule se mijenjaju. Negdašnji diplomanti postaju magistri, negdašnji magistri postaju doktori. U Engleskoj, čiji je visokoškolski sustav ustvari bio model za uspostavu standarda trogodišnjeg studija, sve je više glasova i planova za prelazak na četverogodišnji sustav koji je Europa odbacila. Neke su zemlje potpisale tzv. Lisabonsku deklaraciju o priznavanju diploma drugih zemalja, a neke nisu. To znači da će se jedan od ciljeva Bolonjske deklaracije, mobilnost studenata i radne snage, po dovršetku studija vrlo selektivno provoditi. Irska, dosadašnji uzor u provedbi načela Bolonjske deklaracije, počela je s restrikcijama u izdavanju vize za strane studente, jer je "studiranje" na raznim jezičnim tečajevima ili na "doškoloivanjima" po kozmetičkim salonima, postalo isuviše čest i vrlo atraktivan način imigracije iz Rusije i dalekog Istoka, koji osim dozvole boravka omogućuje i dozvolu za rad.

Sustav praćenja kvalitete nastave tek je u povojima. Tzv. ENIC/NARIC skupina EU zadužena za registriranje programa studija u Europi vrlo se dobro razvija, ali popisi ne ukazuju na kvalitetu, jer sustav ENQUA (Europske mreže agencija za praćenje kvalitete) tek treba osmisлити jedinstveni program procjene kvalitete – a to će zbog različitih nacionalnih prioriteta biti vrlo teško. Sustav bodovanja, jedno od glavnih obilježja Bolonjskog procesa, ili tzv. ECTS, tek je numerički izraz za opterećenje nastave, i po mom sudu on će biti besmislen sve dok se ne pretvori u američki sustav, u kojem bodovanje nastavnog programa odgovara određenoj kvaliteti a ne količini nominalno održane ili odslušane nastave.

Unatoč brojnim nepoznicama, Europska unija ubrzava Bolonjski proces raspisivanjem natječaja za tzv. Erasmus Mundus programe, i brojna su sveučilišta (posebno skandinavska i nizozemska) počela surađivati i dodjeljivati zajedničke diplome (negdašnje magisterije). Čini se da je Bolonjski proces nezaustavljiv.

To objedinjavanje međudržavnih programa s međunarodno priznatim diplomama vjerojatno je pravi put – o kojem se kod nas može još samo sanjati.

Hrvatska se još uvijek bavi tehničkim pitanjima smanjenja količine dodiplomske nastave, ili, što je još gore, pitanjima integracije sveučilišta. Od sljedeće godine studirat će se po Bolonjskom programu (3+2) i mnogi se ovogodišnji brucosi pitaju hoće li biti zapostavljeni u odnosu na brucose sljedeće godine, jer će od sljedeće godine brucosi dobivati titulu magistra (nakon pet godina), a ovogodišnji titulu diplomiranih studenata. (Rješenje će biti da će svi dosadašnji diplomirani studenti četverogodišnjeg studija također imati nominalni status magistara. Hrvatski ENIC/NARIC već izdaje takva rješenja za strane studente s četverogodišnjim studijem.) Na stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa možete naći zapisnike dvadesetak sjednica koje su održane povodom pretvorbe dosadašnje nastave u "bolonjski sistem". Brojni su dekani i stručnjaci izražavali vrlo specifične brige. A jedna od najvećih briga je vrijeme.

Upravo ovih dana (ožujak 2005.) završava rok za predaju prilagođenih planova i programa svih visokih učilišta u Hrvatskoj, koje će, kako je istaknuo ministar Primorac, posebne agencije i Nacionalno vijeće za visoku naobrazbu morati procijeniti u roku od mjesec dana. Na temelju takvih prosudbi, u lipnju ove godine ministar će izdati rješenja, ili točnije, nove dopusnice za rad visokim učilištima. Čovjek koji imalo poznaje sustav visokoga školstva u Hrvatskoj morat će zaključiti da je zadatak neizvediv. Osim, naravno, u slučaju da se svi programi "bianco", tj. nominalno prihvate, što će se vjerojatno i dogoditi. Jer kada ne bi bilo tako, postavilo bi se pitanje: što će se dogoditi sa studijima koji neće dobiti dopusnice? Hoće li takvi fakulteti prestati raditi?

Posve neovisno o sadržaju i kvaliteti ponuđenih kolegija, to će pitanje ponovno razotkriti bitne slabosti hrvatskog visokoškolskog sustava: tada će se pokazati da će neki studiji nastaviti živjeti jer imaju dopusnicu Nacionalnoga vijeća, a neki jer imaju "placet" sveučilišta. Jer prema današnjem sustavu fakulteti, ili točnije "programi", mogli su raditi bez procjene kvalitete Nacionalnoga vijeća, ali voljom sveučilišta prema klauzuli o njihovoj autonomiji, ili obrnuto: bez prave volje autonomnih sveučilišta (slučaj: Hrvatski studiji), ali voljom ministarstva (i Nacionalnoga vijeća).

Napokon, neki fakulteti ponudili su trogodišnje programe prema kojima završetkom dodiplomskog studija studenti neće biti kvalificirani za zapošljavanje u struci. Takva se pretvorba izrijekom protivi načelu Bolonjske deklaracije o povećanju brzine studiranja i zapošljavanja. I umjesto da skratimo studij i dobijemo kvalificiranu radnu snagu za tri godine, naše će se rekordno dugo studiranje (7-8 godina) još više produžiti. Jer za dobivanje titule (magistra) koja kvalificira za rad, sada će trebati odslušati barem godinu dana više nego dosada.
